

Değerli Kürsü Arkadaşım Prof. Dr. Cemal Şanlı İçin

Aysel Çelikel*

Prof. Dr. Cemal Şanlı'yı çalışkan, ahlaklı, sağlam bir hukuk mantığına ve tahlil gücüne sahip bir akademisyen, milletlerarası özel hukukun gelişiminde etkili olmuş bir bilim insanı olarak tanımlıyorum.

Cemal Şanlı ile yaklaşık 20 yıl aynı kürsüde sevgi ve saygıya dayalı bir ortamda uyum içinde çalıştık. Farklı siyasi görüşlerimizin anabilim dalında görevli arkadaşlarla olan insani, sosyal, kişisel ilişkilerimize güç ve güzellik kattığını söylemeliyim. Dr. Şanlı, bilimsel çalışmaları, dürüst ve yardımsever çizgisi ile anabilim dalımızda kendini kabul ettirmeyi bilmiştir.

Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim dalı; hem sol hem milliyetçi muhafazakâr, hem de demokrat Atatürkçü öğretim elemanlarının düşünce özgürlüğü ve barış içinde görev yaptığı örnek bir bilim dalını temsil ediyordu. İnsan haklarına, sevgi ve saygıya dayalı geleneksel çalışma disiplini, ülkemizin en köklü hukuk fakültesinin en az bulunan anlayışını ifade ediyordu. Bugün de anabilim dalımıza mensup genç arkadaşlarımızın aynı geleneksel demokratik çizgiyi devam ettirdiklerini mutlulukla izliyorum.

Yıl 1977, Milletlerarası Özel Hukuk anabilim dalına araştırma görevlisi alma kararı almıştık. Seminer derslerinden tanıdığımız bir kadın aday, Kürsünün favorisiydi. Jüri olarak Prof. Dr. Gülören Tekinalp ve Prof. Dr. Ergin Nomer ile birlikte sınav kağıtlarını incelediğimizde, bir adayın, diğer dört adaya, bilgisi ve çok iyi bir tahlil gücü ile fark attığını gördük. Bilgili iyi bir muhakeme gücüne sahip olduğu anlaşılan bu genç adayı tercih ettik. İşte Cemal Şanlı ile ilk tanışıklığımız, insani ve bilimsel ilişkimiz bu sınav kağıdı ile başladı.

MÖHUK'un güncellenmesine ilişkin beş hafta boyunca yaptığımız bilimsel toplantılara doğal olarak Cemal Şanlı da katılıyordu. Hocamız Prof. Dr. Nihal Uluocak başkanlığında, bütün kürsü elemanlarının katılımı ile yürüyen bu toplantıların, Cemal'in bilimsel olgunluğunu ve tanınmasını sağladığını anımsıyorum.

* **Sorumlu Yazar:** Aysel Çelikel (Prof. Dr.), İstanbul, Türkiye. E-posta: ayselcelikel@yahoo.com

Pekiye derece ile başardığı doktora sözlü sınavında jüri üyesiydim. Bütün jüri üyerini tatmin eden cevaplarından sonraki özel toplantıda bilimsel dikkat ve titizliği ile tanınan Halid Kemal Elbir Hocamız bana dönerek, “Cemal Bey’in cevapları fevkalade doyurucuydu, siz de aynı fikirde misiniz? Pekiye teklif ediyorum” demişti. Bir asistanımızın beş jüri üyesi tarafından da pekiyi derecede değerlendirilmesi, beni çok gururlandırmıştı.

Fakültemizin ve anabilim dalımızın gelenekleriyle yoğrulmuş bilimsel yaşam, Cemal şanlı’yı kısa sürede doçent ve Profesör unvanları ile birlikte bu günlere getirdi. Prof. Dr. Cemal şanlı, bilimsel değerini unvanlarından kazanmamış; aksine talip olduğu bilimsel unvanlara değer katma başarısını göstermiştir. O, her zaman bilimsel çalışmalarındaki ciddiyeti, verimliliği ve kişiliği içe takdir edilmiş, saygı duyulmuş bir akademisyen oldu.

Prof. Dr. Cemal şanlı’nın başarılarında payı olan eşi Halime şanlı’yla, tüm evlatları ve aile bireyleriyle mutlu ve sağlıklı yıllar diliyorum.

Prof. Dr. Aysel Çelikel

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı
Emekli Öğretim Üyesi

Prof. Dr. Cemal Şanlı Hakkında

Gülören Tekinalp*

Cemal Şanlı, kendisini çok takdir ettiğim çalışkan bir asistan ve Türk Milletlerarası Usul Hukukuna önemli katkılarda bulunmuş saygıdeğer bir meslektaşımıdır. Asistanlığının ilk günlerinden itibaren seçtiği mesleğin kendisine yüklediği sorumlulukların bilincinde olmuş, bilimsel çalışmalara özellikle de MÖHUK'un yenilenmesi müzakerelerine ciddi bir şekilde katılmış ve yararlı olmuştur.

5718 sayılı Kanun tasarısını hazırlayan komisyonda başkanlık yaparken Şanlı'nın bu yönünü daha yakından tanıdım ve konulara hakimiyetini tespit ettim.

Şanlı, milletlerarası özel hukuk topluluğunun ve bunun bir parçası olan İstanbul Hukuk Fakültesi Devletler Hususi Hukuku Kürsüsünün, daha sonra da Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalının özverili, birçok incelemeye ve kitaba imza atmış bir üyesidir.

Bu sebeple asistanlığından itibaren uzun yıllar birlikte çalışmış bir hoca olarak Şanlı'nın bilimsel kişiliği hakkında bazı gözlemlerimi ve değerlendirmelerimi kendisi için yayımlanan Armağan'a yansıtmak istiyorum.

Şanlı, araştırmalarını MÖHUK'un sistematik izahına ve MÖHUK'a ilişkin münferit konuların yorumuna hasretmemiştir. Milletlerarası sözleşmelerin hazırlanması ve uyuşmazlıkların çözüm yolları konusunun ve önem taşıyan bazı sorunların ortaya konulmasını ve bunların kişisel görüşlerle aydınlatılmasını ona borçluyuz. Şanlı'nın "*uyuşmazlıkların çözüm yolları*" deyimiyile Türkçeye aktarılan "dispute resolution" bugün milletlerarası özel hukukun en yoğun tartışmalarına konu olmakta ve özellikle de alternatif çözüm yolları özel bir önem taşımaktadır. Çünkü söz konusu kavram, çözüm ile ilgili yargısal platformlar ile usulleri kapsamaktadır. Çözüm platformları milli mahkemeler ve hakem kurullarıdır; ve çoğunlukla başvuru usuller ise uzlaştırma, arabuluculuk mekanizmaları, teknik bilirkişi heyetleri, bunların organizasyonları, ön hakemlik ve üçüncü kişilerin sözleşmeye müdahaleleridir. Son olarak Türkiye'de yürürlüğe giren Arabuluculuk Kanunu, alternatif çözümün (dispute resolutions) somut bir örneğidir.

* **Sorumlu Yazar:** Gülören Tekinalp (Av./Dr.) İstanbul, Türkiye Türkiye. E-posta: tekinalp@tekinalp.av.tr

Ben, kişisel olarak, 1996 tarihinde yazılan ve 2019’da yedinci basısı yapılan “*Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları*” adlı kitabını milletlerarası özel hukukun ufkunu genişleten bir ürün olarak görüyorum. Şanlı’nın andığım eserinde tahkim kurumuna girmiş olması, Türk milletlerarası özel hukukunu ve doktrini sadece milletlerarası hakem kararlarının tanınması ve tenfizi gibi dar bir alana sıkışmaktan kurtarmıştır.

Tahkimi milletlerarası özel hukuk literatürüne tanıtan ve bu iki alan arasındaki biyolojik bağlantıyı kuran kişinin Prof. Şanlı olduğunu belirtmek istiyorum. Şanlı’nın tahkim konusuna girişi bence 1986 tarihli “*Milletlerarası Ticari Tahkimde Esasa Uygulanacak Hukuk*” adlı mükemmel çalışması ile başlamıştır. Prof. Şanlı, tahkim konusuna ilgisini birçok makale ile de devam ettirmiştir. Bunlardan birisi de benim armağanıma yazdığı “*4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanununun Yürürlük Tarihinden Önce Yapılmış Sözleşmelerden Doğan Tahkimlere Uygulanıp Uygulanmayacağı*” adlı güncel bir sorunu incelediği makalesidir [Bu makale için bkz: MHB, Yıl 23, S.1, 2003, Gülören Tekinalp’e Armağan, s. 687-712].

Son olarak Şanlı’nın değerli iki kürsü mensubu, Prof. Dr. Emre Esen ve Doç. Dr. İnci Ataman- Figanmeşe ile birlikte yayımladığı, 2019 yılında yedinci basıya ulaşmış “*Milletlerarası Özel Hukuk*” başlıklı kitabı, Türk Milletlerarası Özel Hukuk literatüründe saygın bir konuma sahiptir. Söz konusu eser hem açık sistematigi ve güzel Türkçesi hem yerli ve yabancı kaynak kullanmadaki takdire değer becerisi hem de yorum yöntemi ve aydınlatıcı Yargıtay kararlarının zenginliği ile ilgileri toplamıştır.

Şanlı’nın ilerideki yayımları ile uygulamacılara, araştırmacılara, öğrencilere ve meslektaşlarına yararlı olacağına eminim.

Dostum Cemal Şanlı

Yücel Sayman*

Ben, 12 Mart döneminde sıkıyönetim komutanlığının istemi sonucu İstanbul Hukuk Fakültesi'ndeki görevine son verilmiş, birkaç yıl yurt dışında yaşamak zorunda kalmış, Ecevit'in çıkarttığı af yasasını tamamlayan Anayasa Mahkemesi kararı sayesinde yurda dönebilmiş, Danıştay kararıyla Devletler Özel Hukuku kürsüsünde görevine devam etme olanağı bulmuş, o günlerin 'solcu' olarak tanımlanan asistanlarındandım.

Cemal Şanlı, kendisiyle ilgili söylenenlere bakılırsa, 'Türkeş'in sağ kolu', 'faşist', 'şeriatçı' bir 'militandı'; Devletler Özel Hukuku kürsüsünde açılan asistanlık sınavını büyük bir başarıyla kazanmış ve o günlerin 'sağcı' olarak tanımlanan asistanlarından biri olmuştu.

Fakülte öğretim elemanlarının bir çoğunun gözünde, sağ ve solun 'aşırı uçlarında' yer alıyorduk; öyle söylemeler de öyle düşünüyorlardı.

Farklı siyasi cenahlardan iki asistan, 1976 yılında aynı kürsüde karşılaştık, bir süre ayrı masalarda büyük kütüphanenin soğuk mekânını paylaştık.

Cemal benim gibi değildi, inançlıydı; inancının gereklerini aksatmaksızın yerine getirirdi. Siyasi düşüncelerimiz tamamen farklıydı, hatta birbirine zıttı. Arkadaş olmamız mümkün değildi. Ben sigara ve içki içerdim, o ikisini de içmezdi, gittiğimiz yerler tamamen farklıydı, kürsü dışında görüştüğümüz insanlar ayrı dünyalara aitti. İnançlılığımız ve inançsızlığımız, siyasi düşüncelerimizdeki zıtlık, benimsediğimiz yaşam tarzlarındaki farklılık, katıldığımız ortamların asla birbiriyle bağdaşmaması, görüştüğümüz insanların neredeyse birbirini düşman gibi görmesi paylaşabileceğimiz hiçbir ortak nokta bırakmıyordu. Nasıl arkadaş olabilirdik ki?

Arkadaş olmadık ama dost olduk.

Ait olduğumuz siyasi cenahlarda yer alan kimileri o günlerde birbirlerini öldürüyorlardı. Cemal ve ben bu ölüm saçan siyasi ortamdan üzüntü duyuyorduk,

* **Sorumlu Yazar:** Yücel Sayman (Prof. Dr.), İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı Emekli Öğretim Üyesi, İstanbul, Türkiye E-mail: xxxxxxxxxxxxxxxxx

nefret ediyorduk. Kütüphanenin o soğuk mekânında uzun uzun konuşuyorduk, tartışıyorduk; hiçbir farklılığımız ölüm saçan siyasi ortam karşısında benzer tepkiyi göstermemizi, benzer duygularla beslenmemizi engellemedi. Farklı siyasi cenahları birbirine düşmanlaştıran siyasetin tuzağına düşmedik. Birbirimize yabancılaşmadık, birbirimize siyasi hasım gözüyle bakmadık. Aksine, farklı siyasi cenahlarda yer almamıza rağmen, tüm farklılıklarımızı koruyarak birlikte var olabileceğimiz bir toplumda yaşayabilmeyi düşündük. Düşüncelerimizi bu açıdan tartıştık; birbirimizin düşüncesiyle yeri geldi dalga geçtik, eğlendik ancak düşüncelerimize ve inancımıza/inançsızlığımıza hep karşılıklı saygı ile yaklaştık.

Hukuk fakültesinde, akademik alanda, hukuk biliminin inceliklerini birlikte faaliyet gösterdiğimiz devletler özel hukuku kürsüsünde paylaşıyorduk ve ikimiz de o günlerdeki siyasi ortamın ölerек/öldürerek bir mücadeleyi kazanmak fikriyatının girdabına kapılmıyorduk.

Kütüphanenin soğuk mekânlarında bizi birbirimize yakınlaştıran şey, bilimsel çalışmaya verdiğimiz önem ve farklı ve zıt siyasi görüşlerimize rağmen düşmanlaşmadan, birlikte var olup, şiddet kullanmadan birlikte yaşayabileceğimiz bir toplum arayışımız oldu.

Toplumsal yaşamdaki siyasi, toplumsal, kültürel tercihlerimiz hiçbir zaman arkadaş olamayacağımız koşulları yaratmıştı; bunda yadırganacak, eleştirilecek, kınanacak bir durum yok elbette... Başka türlü olması da zaten beklenmemeli. Ancak, aynı kürsü içindeki akademik faaliyetlerimizde paylaştığımız bilimsel çalışmayı sürdürürken ölüm saçan siyasi ortam karşısında gösterdiğimiz ortak davranış aramızdaki güveni, dayanışmayı üretti ve giderek güçlendirdi: Güven ve dayanışma dostluğumuzu kurdu. Halâ farklı siyasi cenahlardayız ama dostluğumuz hiç bozulmadan aynı gücüyle devam ediyor..

Dostluğumuzu temellendiren karşılıklı dayanışmayı ve desteği yansıtan olayları yıllar içinde birbirimize anlattık.

Benim Danıştay kararı ile görevime döndüğüm, Cemal'in sınav kazarak göreve başladığı asistanlık günlerinde yollarımız İstanbul Hukuk Fakültesi Devletler Özel Hukuku kürsüsünde keşişti.

Kürsü içindeki ilişkilerde, ait olduğu siyasi cenah nedeniyle, ona benden farklı biçimde davranma eğilimlerine karşı çıktım. Düşünsel alanda tek denetim ölçütününün

bilimsel açıdan değerlendirme olduğunu, Cemal'in bu alandaki başarısının asla göz ardı edilemeyeceğini, küçümsenemeyeceğini savundum. Sanırım, kürsü içi ilişkilerde Cemal'in ait olduğu siyasi cenahla özdeşleştirilerek ayrımcılığa uğramaması için çaba gösterenlerin başını çekenlerdendim.

Cemal de benim ait olduğum siyasi cenah nedeniyle dışlanmama karşı durdu. 12 Eylül 1980 askeri darbesinden sonra Üniversite'deki görevimden ikinci kez çıkartıldım. Selam vermek, konuşmak zorunda kalmamak için benimle karşılaşmamayı tercih eden, bu nedenle yolunu değiştiren, karşılaşır gibi olduğumuzda görmezden gelenlerin çoğunlukta olduğu o günlerde Cemal beni sürekli arardı ve istediğim bir şey olup olmadığını sorardı: Asla unutulmaz olanı ise bir gün elinde bir zarf oturduğum eve gelip elindeki maaş zarfını göstererek içindekini paylaşabileceğimizi söylemesiydi. Arayıp soranların nadir olduğu o günlerde maaşını paylaşmayı öneren ve bunu söylemek için evime gelen Cemal elbette dostumdur.

Kürsü içindeki faaliyetlerimizde birbirimize destek olduğumuz, milletlerarası özel hukuk alanında düşünsel açıdan birbirimizi geliştirdiğimiz olayların çetelesi tutulmadı elbette... Ancak, bazı ortak faaliyetlerimizden 'dostluğumuzun değerlendirilmesi' bakımından önemli gördüklerimi burada anlatmadan geçemeyeceğim.

12 Eylül askeri darbesini izleyen günlerdi ve ben henüz fakülte'deki görevimden atılmamıştım. Fransa, Avrupa Konseyi çerçevesinde imzalanmış vize muafiyetini düzenleyen sözleşmenin 'kamu düzenine' ilişkin maddesine dayanarak TC vatandaşları için vize zorunluluğu getirdi. Biz bu kararı hukuki açıdan eleştiriyor, atılabilecek ve atılması gereken hukuki adımları öneriyorduk. Seyfi Taşhan'ın kurucusu olduğu ve yönettiği Dış Politika Enstitüsü Ankara'da konuya ilişkin geniş katılımlı bir toplantı düzenledi. Toplantıya kürsüden ben ve Cemal'in katılmasına karar verildi. Cemal'le Ankara'ya gittik, toplantıda hukuki görüşlerimizi bir güzel anlattık ve savunduk. Toplantıyı düzenleyenlerden ve davet edilen katılımcılardan, yanlış hatırlamıyorsam ben ve Cemal hariç hiç kimse Fransa'nın TC vatandaşlarına vize zorunluluğu getiren kararına karşı hukuki zeminde bir mücadeleyi benimsemiyordu. Toplantıya hakim olan anlayış, vize uygulamasının vize muafiyetinden yararlanarak yurt dışına çıkıp iltica talep eden solcuların önünü tıkadığı yönündeydi ve bu nedenle karara karşı çıkılmaması gereği dile getiriliyordu.

Hatta, vize zorunluluğuna karşı koyanların solcuları destekleyen ‘komünistler’ olduğu ima ediliyordu. Sonuç? Toplantıdan çıktık; Cemal doğruluğuna ve haklılığına inandığı hukuki görüğu nedeniyle ‘komünist’ olmuğu!... Yüzünü hatırlıyorum, şaşkın ve biraz da üzgündü. Ancak İstanbul’a dönerken yol boyu toplantıda konuşulanları abartarak geliştirdik, saçmalıkların yerine mizahı ikame ettik; bolca güldük ve eğlendik. Sonra vize zorunluluğu konusunda Fransa’yı diğer Avrupa Konseyi üyesi devletlerinin hükümetleri de izledi. Bugün yeniden uygulamaya konması için çaba gösterilen vize muafiyeti sorununun geçmişinde ben ve Cemal’in Ankara yolcuğu öyküsü de var; darbenin beş generali hukuki görüşlerimizi dikkate alsalardı belki de günümüzdeki vize sorunu o zaman çözülmüş olacaktı, kim bilir?...

‘Milletlerarası Tahkim’ konusu 1998 yılının siyasi gündemindeki en çok tartışılan konuydu. Milletlerarası tahkime hukuki zemin hazırlamak için Anayasa’da değişiklik yapılması gerektiği ileri sürülüyor, değişiklik önerileri tartışmaya açılıyordu. O tarihte ben İstanbul Barosu Başkanıydım ve benim ait olduğum siyasi cenah büyük çoğunlukla milletlerarası tahkimi emperyalist güçlerin devlet yargısının yerini almaya yönelik ‘emperyalizmin özel yargısı’ girişimi olarak değerlendiriyor ve şiddetle karşı çıkıyordu. İstanbul’un değişik yerlerinde düzenlenen toplantılarda milletlerarası tahkimi anlatmaya çalıştım, konuyu Baro bünyesinde enine boyuna tartıştık. Türkiye Barolar Birliği konunun tüm Baro Başkanlarının ve dileyenin katılacağı bir toplantıda tartışılmasını istedi. Milletlerarası tahkimi savunan iki kişi, ben ve Cemal ile milletlerarası tahkime karşı çıkan iki kişi, Prof. Dr. Mümtaz Soysal ve Prof. Dr. Ülkü Azrak toplantıda karşıt tezleri dile getiriyorduk. Toplantıyı Prof. Dr. Tuğrul Arat yönetiyordu. Benim söz aldığım bir ara, konferans salonunun kapısı açıldı, içeriye yetmiş kadar Bergamalı köylü girdi: Bergama’da siyanürle altın çıkarılmasına karşı uzun bir süredir yürüttükleri kararlı mücadelenin parçası olarak Ankara’ya siyasi gösteri için gelmişler, bizim toplantımızdan haberdar olmuşlardı; mücadelelerinin hukuki boyutta aşına olmadıkları milletlerarası tahkim alanına kaydırılacağını düşünerek öfkelenmişler, milletlerarası tahkim düzenlemesini şimdiye kadar başarıyla yürüttükleri mücadeleye karşı bir tehdit olarak değerlendirmişlerdi. Toplantı salonuna ‘milletlerarası tahkimden vazgeçilmesini talep eden’ sloganla girdiler. Tuğrul Arat ortamı yatıştırdı. Bergamalı köylüler beni konuşmacı olarak görünce şaşırdılar; çünkü ben baro başkanı olarak Bergama’ya gitmiş, mücadelelerini desteklemiş ve sanırım bir davada da avukatları olarak onların yanında yer almıştım. Merdivenlere oturdular, toplantıyı ve konuşmamı izlediler.

Ancak milletlerarası tahkime karşı çıkmıyor olmamı yadırgadılar, eleştirdiler. Bu kez ben, ait olduğum siyasi cenahın gözünde emperyalist bir girişimin tasvip edilmeyen savunucusu konumuna düşmüştüm!...

Yıllar yılları izledi, her ikimizin de profesörlüğünün söz konusu olduğu bir döneme girdik. Ben, 12 Eylül sürecinde beş generalin kararıyla, gece uyuyup sabah profesör olarak uyanan öğretim üyelerine duyduğum tepki ve “1402’likler” diye anılan üniversiteden atılmış bizleri desteklemek amacıyla görevlerinden istifa etmiş akademisyen arkadaşlarımızın dayanışmasına duyduğum derin saygı nedeniyle profesörlüğe başvurmamak kararı almıştım. Cemal, ‘ben başvurmayacağım, sen başvur’ dememe rağmen, önümü kesmemek için iki dönem profesörlüğe başvurmadı.

Ve gün geldi, farklı siyasi cenahların en azından hukuk alanındaki önde gelenlerinden sayılan benim ve Cemal’in birlikte olabileceğimiz bir fırsat doğdu. Yanlış hatırlamıyorsam 2006-2008 dönemiydi, İstanbul Barosu Başkanlığı’na aday oldum; Cemal’le konuştum, nedenini açıkladım (siyasi öngörümü burada anlatmayı gereksiz buluyorum), ikna oldu ve seçimlere benim listemden aday olarak katılmayı kabul etti. Ait olduğum cenahtan beni destekleyenlerin bir kısmı Cemal’in adaylığına itiraz ettiler. İtiraz edenlerle büromda toplantı yaptım. Cemal’in tüm kitap ve makalelerini masaya koydum. “İnceleyin, bilimsel yayınlarının herhangi birinde ‘faşizmin’, ‘şeriatçılığın’ gölgesini bulursanız ya da hukuk bilimine aykırı bir görüşe rastlarsanız herkesten özür dileyeceğim ve adaylığımı geri çekeceğim” dedim. Bulamadılar, daha doğrusu araştırmadılar bile! Siyasi yaftanın cazibesi araştırmayı lüzensuz kılıyordu. Seçimi kazanamadık: Cemal’in cenahından oy gelmedi, benim cenahtan oy vermeyen çok oldu.

Güven ve dayanışma dostluğun temelidir.

12 Eylül askeri darbesi öncesi ölüm saçan siyasi ortama ortak isyanımız, tüm farklılıklarımıza rağmen aramızdaki güven duygusunu geliştirdi, pekiştirdi ve en zor günlerde bile tereddütsüz dayanıştık.

Cemal ve ben arkadaş olmadık ama dost olduk ve hep dost kaldık.

Prof. Dr. Cemal Şanlı ile Tanışıklığım

Ejder Yılmaz*

“Bilim adamı Cemal Hoca” ile tanışıklığım, Ankara ve İstanbul gibi ayrı yerlerdeki üniversitelerin hukuk fakültelerinde görev yapmamız nedeniyle esas itibariyle, çeşitli bilimsel toplantılar vesilesiyle olmuştur. Bu arada belirtiyim ki, medeni usul hukukçuları ile devletler özel hukukçularının, diğer hukuk alanları mensuplarından önemli bir farkı vardır. Her iki anabilim dalı mensupları, çalıştıkları alanların özelliği gereği, kendi uzmanlık alanlarına ilişkin hukuk kurallarının yanı sıra özel hukuk alanlarına giren bütün konuları (medeni hukuk, borçlar hukuku, ticaret hukuku vb), genel olarak da olsa, bilmek zorundadırlar. Bu sebeple, bu iki anabilim dalı mensuplarının, hukuk sorunlarına çok daha geniş bir çerçeveden bakma ve çözüm getirme alışkanlıkları vardır. Bu açıdan hukukçu olarak, Cemal Hoca ile birbirimize benzeriz.

“İnsan Cemal Hoca”yı tanımam ise, bir hakemlik işi nedeniyle yaptığımız Ermenek seyahati sayesinde olmuştur. Bu seyahate geçmeden önce, konu hakkında biraz bilgi vermek isterim:

Ermenek, Toros Dağları’nın üzerinde 1400 metre yükseklikte yer alan, ilk çağlara kadar uzanan tarihsel köklerinin yanı sıra, insanların ticarete yatkınlığı ve çalışkanlığı dışında, 2002 yılında inşaatına başlanıp 2009’dan itibaren faaliyete geçen ve yüksekliğiyle de Dünya’nın sayılı barajlarından biri olan Turkuaz Barajı’nın yer aldığı, çeşitli güzelliklerle dolu, şirin bir ilçemizdir. Ermenek’in benim için başka önemi vardır: Ermenek, yaşamakta olduğum Ankara ile doğduğum ve ana-baba memleketim olan Anamur arasında bulunması ve çocukluğumun yazlarının geçtiği (halen sakinlerinden de olduğum) Abanoz Yaylası’na yakınlığı nedeniyle, içinden yüzlerce kez geçtiğim ve neredeyse her kayasını, taşını, ağacını tek tek bilip tanıdığım yolumun üzerinde, keyifle soluklandığım, gezip dolaştığım ve sevdiğim bir yerdir. Bu yolculuklarımın 7-8 yıllık dönemi, Ermenek eteklerinde akan Göksu üzerinde yapılan baraj inşaatını büyük merak ve hayranlıkla izlemekle geçti. Önceleri, barajın yer alacağı yerdeki ormanın belli bir seviyeye kadar

* Sorumlu Yazar: Ejder Yılmaz (Prof. Dr.), Bilkent Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye. E-posta: ejderyilmaz@bilkent.edu.tr ORCID: 0000-0001-5901-5395

uzunca bir zamanda kesilerek alt yapının hazırlanması, kullanılan kara yollarının başka güzergâhlara aktarımı ile baraj alanındaki yerleşim yerlerinin boşaltılması faaliyetleri; daha sonra da, yüzlerce metre yüksekliğindeki iki dağ arasındaki vadide, en altta birkaç metreye kadar daralan yerden akan Göksu'yu burada durdurmak ve arkada kalan devasa alanı göl haline getirmek için başlayan gövde inşaatı, her geçişimde benim üzerimde ayrı heyecanlar yarattı. Heyecanlanma nedenlerinden biri de, arasından zevkle (neredeyse yürüyerek geçerek gibi yol aldığım) yeşilliklerin, ünlü “Göreme Köprüsü”nün, balık avladığım yerlerin baraj altında kalmakta olmasının yanı sıra, insanoğlunun doğaya hükmetme çabasını gözlemlemek idi. Sonuçta, yalnızca birkaç metrecik dar bir temelden başlayan, yukarıda yaklaşık 100 metre genişliğe ve 218 metre yüksekliğe varan baraj gövdesi inşaatı bitti. İnşaat, basit bir ifadeyle, birbirini öpecek kadar yakın, yüzlerce metre yükseklikteki iki yamacın bulunduğu vadinin en dar yerinin arasına yerleştirilen, çelik/beton karışımı bir “tıkaç” sayesinde, arkasında devasa bir göl yaratmaya ve buradan enerji elde etmeye yönelikti. Amaca ulaşıldı ve çok yükseklerde yer alan Ermenek'in önünde harika masmavi (adı gibi, “Turkuaz”) koskocaman bir göl ortaya çıktı. Bu gölü, etrafında bulunan dağ yükseltileri arasında giren kolları ile birlikte, Norveç'teki veya Yeni Zelanda'daki fiyortlara benzeten gezginler de vardır.

Yukarıda belirttiğim çerçevede baraj inşaatının gidişatını dışardan gözlemlerken, adeta büyük piyango ikramiyesi gibi gelen bir tesadüf, hukukçu olarak beni, işveren ile yüklenici arasında ortaya çıkan uyuşmazlığın tahkime gitmesi üzerine baş hakem sıfatıyla bu inşaatın içine çekti ve gövdenin üzerine oturduğu en dip temelden başlayarak bitinceye kadarki aşamalarını, teknik detayları dahil, bizzat yaşama ve öğrenme fırsatını yarattı.

Sözünü ettiğim Hakem Heyeti'nin diğer üyeleri, Prof. Dr. Ahmet Kılıçoğlu ile Prof. Dr. Cemal Şanlı idi. Uyuşmazlıktaki keşif ihtiyacı nedeniyle, hep birlikte Ermenek seyahati ortaya çıktı. İşte bu seyahat, “İnsan Cemal Hoca”yı tanımama vesile oldu.

Seyahat sırasında pek çok hukuk dışı konu konuşuldu. Bunlardan biri de, Toroslar'ın belli bir yüksekliğinde yer alan “ardıç ağacı” üzerine idi ve bunu, kendine has üslûbu ile Cemal Hoca'dan dinlemek başka bir keyif verdi. Hoca, ardıç ağaçlarının son yıllarda bölgede azaldığını, belki de gerekli önlemler alınmaz ise elli-yüz sene içinde neslinin tükeneceğini anlattı. Cemal Hoca'dan öğreniyoruz

ki; ardıç ağacı, “ardıç kuşu” denen bir kuşun dışkısından geçerek tabiata serpilir ve böyle çoğalmış. Ardıç kuşu, ardıç ağaçlarından düşen saçma büyüklüğündeki tohumları yutar ve bağırsaklarında çimlenmesini sağlamış. Sonra, kuşun dışkısıyla tabiata intikal eden tohumlardan ardıç fideleri gelişirmiş. Son yirmi beş senedir, ardıç kuşu azaldığından, bu ağaçlar da üremesini sürdüremez olmuş. Hoca’ya göre, sorunu nasılsa keşfeden Orman Bakanlığı, ardıç ağacı neslini artırmak için son birkaç yıldır hariçte ardıç kuşu üretilip, ormana salmış, sonuç henüz belli değil. Hoca, ayrıca ardıçtan elde edilen katran hakkında da çok uzun ve inanılmaz malûmatlar verdi... Velhasıl gördüm ki, hukuk profesörü olarak bildiğimiz Cemal Şanlı, Torosların eteğindeki bir ardıç ağacının veya aşağıya Anamur’a doğru indiğinizde karşılaşacağınız bir “keçi boynuzu -buynuz-ağacı”nın veya “çitlik -çitlenbik-ağacı”nın altında, size o ağaçlarla ilgili birkaç saatlik konferans verebilecek kadar bilgi sahibi. O, ormana ve tüm “tabiata dost” bir kişi. Onun bitki dünyası ile ilgili aşkı ve sevdası, başka nasıl açıklanabilir ki!

Yine anlattıklarından ve merak edip sorduklarımdan, Hoca’nın, uygulamalı olarak tarımın tüm alanlarını ve bu alanların spesifik sorunlarını bildiğini; üzüm yetiştiriciliğinden, tütüncülüğe; kiraz yetiştiriciliğinden, pamuk tarımına kadar her mevzuda bilgi sahibi olduğunu da gördüm.

Yolumuz üzerindeki Hadim İlçesi’nden geçerken, İlçe’nin girişinde yolun sol tarafında yüksek bir kaidenin üstünde bir heykel vardır. Bu heykelin, alışılmışın dışında olarak Atatürk heykeli olmadığını, ben daha önceki yolculuklarım sırasında merak edip heykelin yanına çıkarak öğrenmiştim. Bu heykeli kendisine gösterdiğimde Hoca, tereddütsüz şu hikayeyi anlattı:

“Tarihimizde 1827 Hadim doğumlu ‘Şehit Hafız Abdülezel Paşa’ isminde bir kahraman vardır. Abdülezel Paşa, alaylı olarak girdiği askerlikte, başarılarıyla sebebiyle paşalığa kadar yükselmiş; 93 Harbinin efsane komutanı Gazi Osman Paşa’nın komuta heyetinde savaşa katılmış; Savaş sonrası Balkanlarda, Girit ve Mora Yarımadası’nda başlayan ayaklanmaları bastırmıştır. Nihayet, 1897 Yunan Harbinde cephede savaşırken, şehit düşmüştür. Paşa, II. Abdülhamit tarafından Alasonya (Yunanistan) Camii’nin haziresinde inşaa edilen türbesinde huzur içinde yatmaktadır. Hadim’liler büyük vefa örneği vererek hemşehrileri Paşa’ya sahip çıkmış ve heykelini dikmişlerdir”.

Cemal Hoca'nın, Anadolu dağlarının tepesinde yer alan bu ıssız kasabasında doğan Osmanlı Paşası'nın hayat hikayesine ilişkin açıklamaları, (tarım konusunda olduğu gibi) yine şaşırttı.

Bununla da yetinmeyen Hoca, yol boyunca ve Ermenek'teki kalışımız sırasında, Ermenek'in Karaman Beyliği'ne de ev sahipliği yapmış olmasından hareketle, Osmanlı tarihi ile Selçuklu veya Beylikler Dönemine dair ayrıntılı bilgiler de aktardı.

Toplumsal düzende hukukçunun çeşitli işlevleri vardır. Hukukçu, kısaca “adalet” olarak adlandırılan kutsal değer gerçekleştirilmesine, hukukun üstünlüğünün topluma egemen olmasına hizmet eden, bilgisi ve davranışlarıyla etrafına “aydınlık” saçan kişi konumundadır. Bu nedenle nitelikli iyi bir hukukçunun, hukukun dar kalıpları içerisine sıkışmaması gerektiğine inananlardanım. Bunun için de neredeyse elli yıla yakındır sürmekte olan hocalığımda, öğrencilerime derslerimde çok sık şekilde, hukukçunun hukuku iyi bilip öğrenmesinin yanı sıra kendisini, yakın çevresini, ülkesini, Dünya'yı yakından tanıması; doğayı anlaması; manevi değerlerine sahip çıkması; sevgi ve saygı duygularıyla dopdolu olması; tarihi, coğrafyayı incelemesi; insanlığın nereden gelip nereye doğru gitmekte olduğu üzerine düşünmesi; öğrenmek için “meraklı” olması gibi özetle, hukuk dışındaki dünyaları da bilmesi ve her hukukçunun mutlaka hobi/hobiler sahibi olması gerektiğini öğütler dururum.

Ermenek seyahati boyunca Cemal Hoca'nın bunların çok ötesinde olduğunu gördüm, sevindim.

Cemal Hoca – Özgün Duş Düzenegi – Bebeğin İsmi

Osman Berat Gürzumar*

Prof. Dr. Cemal Şanlı ile tanışıklığımız, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde ders vermeye başladığı 1992 yılına kadar gider. Ancak, Hoca'yı daha yakından tanımam 1998'den sonradır. 1998 yılında, Cemal Hoca, taraflardan birinin atadığı hakem olarak görev aldığı bir ad hoc tahkim yargılamasında, beni, iki yıllık bir doçent iken, baş hakem olarak önerdi; diğer hakemin de bu öneriyi kabul etmesi üzerine, Hoca sayesinde tahkim dünyasına adım attım. Ondan sonra, hakem olarak biraraya geldiğimiz çok sayıda tahkim davasında birlikte çalıştık; keşiflere gittik, müzakerelerde bulunduk, yemekler yedik. Bunların her biri bana Hoca'yı güzellikle, neşeyle, dostlukla hatırlatan anılarla doludur.

* * *

2010 senesi. Cemal Hoca, ben ve önde gelen teknik üniversitelerden birinin inşaat mühendisliği bölümünden bir hocamız, ertesi gün taraflar ve vekilleriyle birlikte (o zamanki adıyla) Birinci Hazırlık Konferansı'nı yapacağımız bir ICC tahkim davası için, Lahey'deyiz. Cemal Hoca ve diğeri tarafların aday gösterip, ICC Tahkim Divanı'nın atadığı hakemler; ben de onların seçip Divan'ın atadığı baş hakemim. Uçaktan indiğimiz Amsterdam'dan Lahey'e arabayla gelmemiz bir saat almış. Akşam yemeği vakti. Acıkmışız. Tarihi bir bina olmakla birlikte, baştan sona henüz yenilenmiş olduğu rahatlıkla anlaşılan otele kaydımızı yaptırdıktan sonra, duşlarımızı alıp en fazla yarım saat içinde lobide buluşmak üzere odalarımıza çıkıyoruz. Banyoya giriyorum, küvette musluk ve duş başlığı görünürde; ama suyu duş başlığına yönlendiren kol, artık özgün ve modern olsun diye nereye gizlemişlerse, ortalarda yok. Önce kendime kızıyorum. Sonra, resepsiyonu arayıp „nereye gizlediniz bu mereti?“ diye soruyorum. Görevli „ben hemen birini göndereyim, göstereyim“ diyor. Hiç şaşırıyor; belli ki almış. Bekliyorum; yarım saat dolmak üzere, ama halâ gelen yok. Çaresiz, giyinip aşağı iniyorum. Diğerleri inmiş, beni bekliyorlar. Çıkıyoruz otelden. Cemal Hoca bir iki metre önde, ben ve diğer hakem arkada, yer ayırtığımız lokantaya doğru yürüyoruz. Havadan sudan bahsederken, yanımdaki kulağıma eğiliyor. Sıkılarak:

* **Sorumlu Yazar:** Osman Berat Gürzumar (Prof. dr.), Bilkent Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Medeni Hukuk Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye. E-posta: berat@bilkent.edu.tr ORCID: 0000-0002-8142-3464

- Hocam duş alabildiniz mi?

- Hayır. Yoksa siz de mi?

- Ne mümkün! Delirecektim; akan suyu duşta yönlendiren zımbırtıyı bir türlü bulamadım.

İçim rahatlıyor. Profesör-İnşaat mühendisi de bulamadığına göre, ben mazurum. “Cemal Hoca’ya soralım” diyorum. Hızlanıp, kendisine yetişiyoruz:

- Hocam duş alabildiniz mi?

- Aldım tabii, neden?

- Biz alamadık da! Duş yönlendiricisini bulamadık.

Hoca şöyle bir soluklanıyor. Gülererek:

- Ulan adamlar size milyonlarca dolarlık davalarını emanet ediyor, siz bir hamamın kurnasını bulamıyorsunuz!

Otele döndüğümüzde, odasına çıkıyoruz. Banyoda bize gösteriyor: Küvetin diz hizasına kadar gelen dış duvarının iç kısmına gömülü, duvarla aynı renkte metal bir buton!

* * *

Aradan iki yıl geçmiş. New York’da yaşayan kuzenimin karısı hamile; doğum için Ankara’ya geliyorlar. Kuzen bana mesaj atıyor. Biletlerini “comfort class”e yükseltmek istemişler; geciktikleri için halledememişler. “Bir sorar mısın?” diyor. Cemal Hoca’yı kastediyor. Benim Hoca’yla ahbablığımı biliyor. Hoca o sırada THY Yönetim Kurulu üyesi, yönetim kurulu başkan vekili ve ayrıca İcra Komitesi başkan yardımcısı. Hoca’yı arayıp, soruyorum; “Bir bakayım” diyor. Aynı gün geri arıyor: “Osman, senin kuzenin işi tamam; gözü aydın.” Çok teşekkür ediyorum. İki ay sonra yine kuzenim; bu sefer telefonda: “Osman New York’a dönüyoruz; şimdi bir de bebek var. Gidiş dönüş almıştık; bu sefer de dönüş sınıfını yükseltmekte gecikmişiz. Bir arasan?” “Yok artık!” diyorum. Sonra dayanamayıp, utana sıkıla Hoca’yı arıyorum. “Hocam, böyle böyle. Artık abarttılar ama, hani eğer mümkünse ...”. Hoca’nın tepkisi:

- Yahu, bari bu bebeğe benim ismimi koysunlar!

* * *

Cemal Hoca'yı yakından tanıyan meslekdaşları, parlak zekâsının, geniş kültürünün, özellikle Anadolu kültürü ile Türk hukuk tarihine vukufunun, bir de ziraat, bitkiler, ağaçlar konusundaki bilgisinin tanığıdır. Yukarıdaki iki anı, zekâsından kaynaklanan muhteşem espiri anlayışını dostlarına hatırlatmak içindi.

Cemal Hoca'ya ailesi ve sevdikleriyle birlikte nice sağlıklı yıllar diliyorum.

Hocam Prof. Dr. Cemal Şanlı'ya

Nuray Ekşi*

Cemal hocamızı, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde asistanlığım döneminde tanıdım. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nin yanı sıra Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde vatandaşlık hukuku ve yabancılar hukuku derslerini veren hocamız ile ders öncesinde ve sonrasında milletlerarası özel hukukun çeşitli konularında konuşma ve değerlendirme yapma fırsatım olurdu. Aynı zamanda uygulamanın da içinde olan hocamızın, karşılaştığı enteresan davalar hakkında verdiği bilgiler, mesleğe yeni başlamış biri olarak benim için oldukça kıymetli bir kaynaktı. Aynı hukuk fakültesinde görev yapmamış olmakla beraber hangi üniversitede olursanız olun birlikte çalışıyor gibi hissedersiniz. Bilimsel konularda yaşına ve statüsüne bakmaksızın herkesin görüşünü alan ve fikir teatisi yapan hocamızın mütevazı duruşu karşısındakine güven verir, bir hocadan ziyade aileden biriyle, bir ağabeyinizle konuşuyormuş hissi uyandırır. Cemal hocamız, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi ile Siyasal Bilgiler Fakültesi'ndeki dersleri bizlere devrettikten sonra da irtibatımız hiçbir zaman kesilmemiştir. Şimdi olduğu gibi o zamanlar da İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalının saygın akademik kadrosu ile olan ilişkilerimde Cemal hocamız da önemli bir yer tutmaktadır. Cemal hoca, bilimsel yönden her türlü eleştiriye açıktır. Hocamızın görüşünden farklı bir görüşü paylaştığınızda, bu görüşü oldukça ciddiye alır, hatta eğer ikna olmuşsa, karşısındakinin görüşünü payelendirir.

Değerli hocamım benim akademik hayatımda taşıdığı değer yalnızca bilimsel çalışmalarından ve fikirlerinden istifade etmekle sınırlı değildir. Kulaklarımla ilgili olarak geçirdiğim bir rahatsızlık esnasında derslerime giremeyince bütün kürsüyü derslerimi vermeleri için seferber etmiştir. Elbette ki hocamızın yanı sıra İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi milletlerarası özel hukuk kürsüsündeki arkadaşlarımın zor zamanında verdikleri destek benim için unutulmaz kıymettedir. Ayrıca editörlüğünü yaptığım dergilere olan katkıları için yalnızca şahsım değil okuyucular da Hocamıza şükran borçludur. Hocamızın dostlarına karşı ne kadar vefalı olduğunu rahmetli Hocam Prof. Dr. Aslan Gündüz'ü kaybettikten sonra bizzat şahit oldum.

* Sorumlu Yazar: Nuray Ekşi (Prof. Dr.), Özyeğin Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye. E-posta: nurayeksi@gmail.com ORCID: 0000-0002-9727-7254

İlk tanıdığın günden bugüne kadar hiç değişmeyen sakin, dingin, hayatın telaşesinden, her türlü dedikodudan ve entrikadan uzak yönleriyle ders alınabilecek iyi bir hayat felsefesi olan Cemal hocama, ailesiyle birlikte sağlıklı ve huzurlu nice yıllar dilerken her zaman olduğu gibi bizi de hayatından hiçbir zaman çıkarmamasını temenni ederim.

Hocam Prof. Dr. Cemal Şanlı

Naciye Günseli Gelgel*

1987 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Özel Hukuk Kürsüsüne asistan olarak girdiğimde, Cemal Hoca doktora tezini yeni savunmuş, kürsünün tüm iş yükünü taşıyan bir doktor asistandı. Kendisi yalnızca Kürsümüz ve Fakültemize katkıda bulunmakla kalmamış, Yardımcı Doçent olduktan sonra YÖK'ün rotasyon uygulaması ile Diyarbakır Hukuk Fakültesi'nde senelerce ders vermiştir. İlk kez doktor asistanlığı döneminde yaptığı pratik çalışmada izlediğim Cemal Hocanın doktora derslerini dinlemek, şahsım adına büyük bir istifade kaynağı olmuştur.

Çalışkanlığı ve hukuki vizyonu ile her daim bizlere örnek olan Hocamız, uygulama ile de iç içe olduğundan milletlerarası özel hukukun yanı sıra muhtelif disiplinlerdeki gelişmelere de ziyadesiyle hâkimdir. Hocamız yalnızca hukukçu kimliğiyle değil, tarihe olan merakı, Türkiye'nin her bir yöresi ile ilgili bilgisi ve bu konularda bizlere yönelttiği esprili sorularla ufukumuzu açan çok yönlü bir bilim insanıdır.

Şunu da ifade etmek isterim ki, Hocamızın uygulama ile iç içe olmasının bir sonucu olarak, varsayımsal olaylara dayanan soyut pratikler ve sınav soruları onun sayesinde gerçek olgulara dayanmıştır. Cemal Hocanın kaleminden çıkan soru ve pratik çalışmalarından bugün dahi Kürsüce istifade etmekteyiz. “Yazılmayan yazma”, “ileri sürülmeyeni ileri sürme” cesaretinin kaynağı olan akademik birikimi ve sivri zekasına olan hayranlığımı bu yazı vasıtasıyla da dile getirmek isterim. Engin bilgileriyle hukuki tartışmalara yön veren ve bize ışık tutan Hocam, yıllar önce tahkim alanında yazma hususunda da bana cesaret vermiştir.

Cemal Hoca, asistanlarının siyasi duruşuna veya dünya görüşüne karşı sergilediği demokrat yapısından ödün vermeksizin, her daim, ortaya koydukları ilmi değerleri nazara almıştır. Bizler de, Kürsümüzde süre gelen bu demokratik yapıyı muhafaza etmek üzere bayrağı teslim aldık ve Hocalarımızdan şunu öğrendik: Nasıl ki hukuki bir görüş, varılan yargıdan ziyade, dayandığı gerekçelerden gücünü alıyorsa,

* Sorumlu Yazar: Naciye Günseli Gelgel (Prof. Dr.), İstanbul Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Özel Hukuk Ana Bilim Dalı, İstanbul, Türkiye. E-posta: günseli.gelgel@istanbul.edu.tr ORCID: 0000-0002-2235-2547

insanları da dünya görüşlerine göre değil, o görüşe varma sürecindeki birikimlerine göre değerlendirmek gerekir.

Üzerimdeki emekleri ve öğrendiklerim için müteşekkir olduğum Hocama en derin saygılarımı sunar, ailesi ile birlikte sağlıklı ve uzun ömürler dilerim.

**Prof. Dr. Ali Cem Budak'ın, Prof. Dr. Cemâl Şanlı'ya
şükranlarını ifade eden şiiri**

dûçâr olup zor günlerin gadrine
muhtâc iken âlimlerin adline

gerçeklerin ardında durdun diye
kâfî midir takdîm-i şükran size

gönlüm unutmaz borçludur mertliğe
çeyrek asır yaşlanmış olsak bile

Ali Cem Budak

Hocam Prof. Dr. Cemal Şanlı

Emre Esen*

1. Aslında kendisi hakkında bildiklerim ve anlatmak istediklerim, burada yazdıklarımın çok ötesindedir. Mesela Cemal Hoca'nın doğup büyüdüğü köyde ilkokul bulunmadığı için köydeki diğer çocuklarla birlikte her gün 7 kilometre uzaklıktaki komşu köydeki ilkokula yürüyerek gidip gelmesinin hikâyesinden başlayarak, Mülkiye'deki öğrencilik süreci, İstanbul Hukuk'a geçişi, asistanlık yılları, hocalarıyla olan ilişkileri ve doktora tezini yazım süreci hakkında hafızama kazınan anekdotları bir bir anlatmak isterdim. Ama böyle bir yazı, bu Armağan'ın ön kısmında yer verilen hatıra yazılarının kapsamını aşacağı için, yazımı sadece Cemal Hoca'nın üniversite öğretim üyeliği sürecinde birlikte geçirdiğimiz yıllara ait olaylarla ve izlenimlerimle sınırlı tutacağım. Umarım Cemal Hoca kendi hayat hikâyesini tüm detaylarıyla bir gün kaleme alır ve bizlerle paylaşır.

2. Öğrenciyken bu yönde bir hedefim olmamasına rağmen, yüksek lisans dersleri esnasında hukukun akademik yönüne büyük ilgi duymaya başladığımı fark ettim. 2000 yılının Aralık ayında -öğrenci iken en sevdiğim ders olmasını esas alarak- Devletler Özel Hukuku Ana Bilim Dalı'nda açılan araştırma görevlisi kadrosuna müracaat ettim ve sınavı kazanarak göreve başladım.

İlk zamanlar Cemal Hoca ile birlikte çalışma fırsatımız pek olmadı. O tarihlerde Cemal Hoca tek numaralı öğrencilere haftada bir saat Milletlerarası Usul Hukuku anlatıyor ve bir de Milletlerarası Tahkim ile ilgili yüksek lisans-doktora dersi veriyordu. Ancak Ergin Hoca'nın ve Gülören Hoca'nın art arda emekli olmasından sonra Cemal Hoca 2003 yılında Ana Bilim Dalı Başkanı oldu ve özellikle bu tarihten sonra Cemal Hoca ile yakinen birlikte çalışmaya başladık.

3. Bu süreçte Cemal Hoca benim gerek yüksek lisans tezimin gerekse doktora tezimin danışmanlığını yaptı. Cemal Hoca'nın yüksek lisans ve/veya doktora tez danışmanlığını yaptığı öğrencilerin büyük çoğunluğu şu anda muhtelif üniversitelerde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Cemal Hoca, İstanbul Hukuk'ta şu an öğretim üyesi olan meslektaşlarımızdan Prof. Dr. F. Kerem Giray'ın,

* **Sorumlu Yazar:** Emre Esen (Prof. Dr.), İstanbul Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Özel Hukuk Ana Bilim Dalı, İstanbul, Türkiye. E-posta: emreesen@istanbul.edu.tr ORCID: 0000-0003-2411-4144

Dr. Öğr. Üyesi Mine Tan-Dehmen'in, Dr. Öğr. Üyesi A.Elif Uluşu'nun ve Dr. Öğr. Üyesi A. Yasemin Aydoğmuş'un da doktora tez danışmanlıklarını yürüttü. Yüksek lisans ve/veya doktora tez danışmanlığını yürüttüğü meslektaşlarımızdan Doç. Dr. Burak Huysal bugün Bahçeşehir Üniversitesi'nde, Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Cin bugün Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde, Dr. Öğr. Üyesi İlyas Arslan bugün Yalova Üniversitesi'nde, Dr. Öğr. Üyesi Cemre Tüysüz bugün Çukurova Üniversitesi'nde, Dr. Öğr. Üyesi H.Zeynep Erden bugün 29 Mayıs Üniversitesi'nde, Dr. Öğr. Üyesi Z.Feyza Eker-Ayhan bugün Ankara Medipol Üniversitesi'nde, Dr. Öğr. Üyesi Zeynep Çalışkan bugün Maltepe Üniversitesi'nde, Dr. Öğr. Üyesi Işıl Egemen-Demir bugün Türk-Alman Üniversitesi'nde, Dr. Öğr. Üyesi H.Akif Karaca bugün Marmara Üniversitesi'nde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

Bu listeyi vermemin sebebini de açıkça ifade etmek isterim. Kendisini tanıyan herkesin gayet iyi bildiği gibi Cemal Hoca asistanlık yıllarından beri daima hukuk tatbikatının içinde yer almış ve pek çok davada avukatlık, bilirkişilik, hakemlik gibi faaliyetlerde bulunmuş, sayısız hukukî mütalaa vermiştir. Buradan hareketle, Cemal Hoca'nın "akademisyenlik" konusunu arka plana attığı, uygulamayı daha çok önemseyen, üniversiteye yeterince önem vermediği yönünde sözleri yıllar boyunca çeşitli kişilerden işitmişizdir.

Cemal Hoca ile yıllar boyunca bire bir çalışan bir öğrencisi olarak bu sözlerin haksız ve hatalı olduğunu belirtmeliyim. Tam aksine kendisi hukuk ilmini ve akademisyenliği son derece önemseyen, hukuk ilminin gerek içerik gerekse yöntemi ile meşgul olan, bu konularda sürekli kafa yoran bir hoca olmuştur. Medenî Hukuk, Ticaret Hukuku, Medenî Usul Hukuku, Milletlerarası Özel Hukuk gibi tatbikatı olan hukuk alanlarının sadece teorisinin çalışılmasının anlam ifade etmeyeceğini, böyle alanlarda hukuk pratiğinden kopuk bir teorisinin yararlı olmayacağını, bizlere her seferinde bıkmadan usanmadan anlatmış, hukuk pratiğine dâhil olmamız konusunda bizlere tavsiyelerde bulunmuştur.

Cemal Hoca'nın yazdığı tezlere, kitaplara ve makalelere baktığınızda; Türkiye'deki reel Milletlerarası Özel Hukuk problemlerinin çözümü için harcanan gayreti net bir şekilde görebilirsiniz. Bunda en büyük etkenlerden biri, Cemal Hoca'nın, Milletlerarası Özel Hukukun Türkiye'deki dönüşümüne bizzat ve en yakından tanıklık etmesi olabilir. Zira Cemal Hoca'nın asistanlığa başladığı 1970'li yılların sonunda gerek Türk ekonomisinin içe dönük olması gerekse iletişim ve

ulaşım olanaklarının yetersiz olması sebebiyle Türkiye yabancılık unsuru taşıyan özel hukuk ilişkileri bakımından kısır bir ülke olarak kalmış ve Milletlerarası Özel Hukuk da tamamen teorik bir alan olarak ayakta durabilmiştir. Buna karşılık; 1980’li yıllardan itibaren Türk ekonomisinin dışa açılmasına, ulaşım ve iletişim olanaklarının artmasına bağlı olarak Türkiye’yi ilgilendiren yabancı unsurlu işlem ve ilişkilerin sayısı artmış, Milletlerarası Özel Hukuk da *yaşayan* bir hukuk dalı hâline gelmiştir. Her iki döneme de tanıklık eden Cemal Hoca, Milletlerarası Özel Hukukun *yaşayan* bir hukuk dalı olmasının kıymetini gayet iyi görmüş ve gerek bizzat kaleme aldığı eserlerinde gerekse danışmanlığını yürüttüğü tezlerde *yaşayan* Milletlerarası Özel Hukuku esas almıştır. Türkiye’de yaşanan gerçek uyumazlıklar sınav sorusu olarak veya pratik çalışma konusu olarak kullanılmış, derslerde anlatılan konularda tamamen gerçek olaylar örnek verilmiştir.

Cemal Hoca uygulamadaki tecrübesinden edindiği bilgileri, karşılaştığı sorunları asla kendisine saklamamıştır. Kürsüye her geldiğinde yeni bir Milletlerarası Özel Hukuk problemini de yanında getirir, problemi bizlere anlattıktan sonra çözümünün nasıl olması gerektiğini bizlere sorarak tartışmaya açar ve küçük büyük herkesin fikrini duymak isterdi. Bu sayede bizler de Türkiye’de henüz pek az kişinin bildiği, bilimsel eserlerde henüz ele alınmamış problemlerle tanışmanın ve bunlar üzerinde kafa yormanın heyecanını yaşardık. Cemal Hoca’nın bu paylaşımcı yapısı bizlere bilgi ve muhakeme açısından çok Şey kattığı gibi, bir hocanın paylaşımcı olmasının gerekliliği konusunda da hepimize örnek teşkil etmiştir.

şimdi aklıma şu soru geliyor: Cemal Hoca hukuk tatbikatına uzak, sadece hukuk teorisiyle meşgul olan bir hoca olsaydı, acaba hukuk dünyasına şimdiki kadar katkı verebilir miydi? Bu soruya kesin bir cevap vermek mümkün olmadığından, ancak bir kanaat bildirerek cevap verilebilir. Hiç şüphesiz Cemal Hoca sadece hukuk teorisiyle meşgul olsaydı dahi, çalışkanlığı, zekâsı ve muhakeme kabiliyeti sayesinde hukuk dünyasına çok kıymetli katkılar sunardı ve fakat nitelik olarak bugün sunduğu katkıların seviyesine erişmesi mümkün olmazdı diye düşünmekteyim.

4. Cemal Hoca’nın danışmanlığında yazdığım doktora tezinin konusu netleştirmemiz yaklaşık altı ay sürdü. Ben her seferinde farklı konulardan oluşan bir liste ile karşısına çıkıyordum, Hoca ise hiçbirini beğenmiyor ve bana tahkim anlaşmasının üçüncü kişilere teşmili konusunu öneriyordu. Bu konuyla bizzat hakemlik yaptığı tahkim davalarında karşılaşmış ve çok ilginç bulmuştu. Bu konuda

bir doktora tezi yazılmasının yararlı ve hatta gerekli olduğunu anlatıyordu. Ama ben bu konudan bir doktora tez konusu çıkarabileceğime ilk başlarda inanmadığımdan, tez konuları üzerinde biraz daha çalışmak için kendisinden müsaade istiyor ve bir süre daha araştırma yapıp tekrar karşısına çıkıyordum. Ancak Hoca yine hiçbirini beğenmiyor ve yine tahkim anlaşmasının üçüncü kişilere teşmili konusunu yazmamı öneriyordu. Bu şekilde üç görüşme yaptıktan sonra pes eden ben oldum ve Cemal Hoca'nın önerdiği konuyu seçtim. Bu konuyu ilk duyduğunda doktora tezi çıkmayacağı tepkisini veren sadece ben olmamıştım. Münih'te tez konumu açıkladığım Alman meslektaşlar da aynı tepkiyi vermişlerdi. Ancak araştırdıkça ve çalıştıkça, ne kadar zengin bir doktora tez konum olduğunu anlamıştım ve Cemal Hoca'nın öngörüsüne bir kez daha hayran kalmıştım.

5. Cemal Hoca'nın yüksek lisans ve doktora aşamalarında yıllarca verdiği Milletlerarası Tahkim derslerini Hoca 2017 yılında yaş haddinden emekli olana dek hiç aksatmadan takip ettim. Hoca'dan her seferinde yeni bir şey öğrenmek imkânını kaçıramazdım. Öğrendiğimiz bazen yeni bir Yargıtay kararı olurdu, bazen Hoca'nın hakemlik veya bilirkişilik yaptığı yahut mütalaa verdiği bir davadaki mesele olurdu ama Hoca'nın hitabet yeteneğinden nasiplenmek her zaman için mümkündü.

6. Yıllar boyunca Cemal Hoca'nın verdiği hukukî mütalaaların birçoğunun hazırlanmasında kendisine yardımcı oldum. Böylece yepyeni Milletlerarası Özel Hukuk problemleri hakkında birlikte çalışma ve kendisinden öğrenmeye devam etme fırsatım oldu. Bu çalışmalar benim için birçok farklı açıdan fevkalade yararlı olmuştur. Zira hem Milletlerarası Özel Hukuk perspektifimi hem de yazma becerimi geliştirmeye bu sayede devam ettim. Ayrıca Cemal Hoca'nın bu hukukî mütalaalardan aldığı ücreti benimle eşit bir şekilde paylaştığını ve böylece maddî olarak da ayakta kalmamıza büyük destek olduğunu minnetle ve şükranla vurgulamak isterim.

7. Cemal Hoca ve Doç. Dr. İnci Ataman-Figanmeşe ile birlikte kaleme aldığımız Milletlerarası Özel Hukuk kitabını hazırlarken Cemal Hoca'nın keskin zekâsına ve zihnindeki berraklığa her seferinde artarak hayran olmuştuk. Cemal Hoca'nın zihni öylesine berraktır ki, ağızından çıkan cümlelerin neredeyse tamamı kitaba aynen geçmiştir ve bu cümleler gerek anlam gerekse imlâ bakımından o kadar düzgün ve rafine cümlelerdir ki geri dönüp cümle üzerinde değişiklik yapma ihtiyacı dahi hâsıl olmamıştır.

8. Cemal Hoca sadece kendi bilim alanı ile sınırlı bilgi ve birikime sahip bir hoca değildir. “Âlim” tipi hocalardandır. Bir tarihçi kadar tarih, bir edebiyatçı kadar edebiyat, bir coğrafyacı kadar coğrafya, bir ziraatçı kadar ziraat, bir ilahiyatçı kadar din bilgisine sahip olduğunu söylemek kesinlikle mübalağa olmaz. Siyaset ve müzik alanlarında da aynı ölçüde ilgisi ve bilgisi vardır. Memleket meselelerine çok duyarlıdır. Sadece kendi bilim alanına sıkışıp kalan insanların birer “teknisyen” olduğuna inanır ve bizleri de Milletlerarası Özel Hukuk alanına sıkışıp kalmamamız konusunda sıklıkla uyarır.

9. Tarihe not düşülmesi gereken özelliklerinden biri de, Cemal Hoca'nın, kürsüde kendi varlığını bir ölçüde borçlu olduğu demokrasi ve hoşgörü ortamını, yıllarca yürüttüğü Ana Bilim Dalı Başkanlığı boyunca da muhafaza etmiş olmasıdır. Farklı ortamlarda yetişen kişilerin bir araya geldiği Ana Bilim Dalımızda kimin neye ve ne kadar inandığı, kimin ne yediği ve ne içtiği, kimin nasıl giyindiği, kimin hangi siyasî görüşü desteklediği gibi konularla, Cemal Hoca'nın, uzaktan dahi olsa ilgilendiğini, bunları merak ettiğini, kişilere buna göre farklı muamele ettiğini ne gördüm, ne duydum ne de hissettim.

10. Cemal Hoca sağlığına çok dikkat eder, yediğine ve içtiğine özen gösterir, sık sık yürüyüş yapar. İnşallah Hocamız bundan sonra da sağlığını uzun yıllar muhafaza eder; böylece biz de kendisinden feyz alma imkânını bulmaya devam ederiz.

Saygıdeğer Hocama; Saygıdeğer eşi Halime Şanlı, çocukları Sayın Dr. Arzu Şanlı-Türk, Sayın Av. Şeyma Şanlı-Kincal, Sayın Av. Ayşe Nur Şanlı-Kincal, Sayın Av. Necip Fazıl Şanlı ve torunları ile birlikte sağlık ve huzur dolu uzun bir ömür diliyorum.

Milletlerarası Özel Hukuk'un Cemal Şanlı Hocası

Faruk Kerem Giray*

Cemal Hocayla, ilk kez 1998 yılının Kasım ayında tanışmıştım. O zamanki adıyla Devletler Hususî Hukuku olan anabilim dalında, araştırma görevlisi statüsünde görev yapmak üzere kadro ilanı yapılmıştı. Açılan kadroya başvurmuş ve ön şart olan yabancı dil sınavına girebilmek için sabahın erken saatlerinde Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Münasebetler Araştırma ve Uygulama Merkezinin bulunduğu binanın ikinci katındaki uzun ve geniş koridorda sınav saatini beklemiştim. Sınav saat 10:00'da başlayacaktı. Çocukluğumdan kalma alışkanlıkla geç kalmamak için erkenden gelmişim. Sınavın yapılacağı yer, Cemal Hoca'nın odasıydı. Sınavın heyecanından olsa gerek, sınav süresince, adaylar olarak, ne odanın soğukluğunun ne de bize ikram edilen çayların farkındaydık. Cemal Hoca, sağlıklı bir sınav ortamı oluşturabilmek için tüm floresanları yakmış bir yandan da yerdeki elektrikli ısıtıcıyı çalıştırmıştı. O gün, dil sınavında tercüme yaparken, Hocanın odasının ne kadar da düzenli ve dosyalarının tertipli olduğunu hatırlıyorum. Odasının bu özelliği, meğer onun karakterinin bir yansımasıymış. Çalışma masası ve odası her zaman düzenli, kitapları derli toplu sıralanmıştı. Kütüphane raflarının birinde, ebatları görece küçük olan köşeli bir ayna vardı. Yıllar boyunca, o mavi çerçeveli aynaya kısa süreli bakıp, saçını basit bir el hareketliyle düzeltip, bu rötuştan sonra dersin yapılacağı amfiye giderdi.

1999 yılından başlayarak, Hoca emekli oluncaya dek, tüm yüksek lisans ve doktora derslerine düzenli olarak devam ettim. O kadar ki, akademik unvanlarımız ne olursa olsun, meslektaşlarım İnci Ataman Figanmeşe ve Emre Esen'le birlikte lisansüstü derslerine her Salı öğleden sonraları iştirak ettik. Derslerinde, milletlerarası usul hukuku başta olmak üzere milletlerarası ticari tahkimin sırf teorisini anlatmakla kalmayıp aynı zamanda uzun yıllara dayanan hakemlik, avukatlık ve danışmanlıktan oluşan yoğun birikim ve tecrübesiyle harmanladığı bilgisini tüm detaylarıyla öğrencilerine anlatır ve aktarırdı. Hocanın tecrübesinden istifade etmek bugün bile bizim için bulunmaz bir fırsattır.

* **Sorumlu Yazar:** Faruk Kerem Giray (Doç. Dr.), İstanbul Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye. E-posta: fkerem@istanbul.edu.tr ORCID: 0000-0003-1952-9644

Cemal Hoca, doktora tez danışmanımdı. Yazdıklarımı, çok yoğun bir çalışma dönemi içinde olmasına rağmen satır satır okumuş, düzeltme ve önerilerde bulunmuştu. Tezi yazarken, o an için eklemeyi düşünmediğim iki taraflı adli yardım anlaşmalarındaki tanıma ve tenfiz şartlarının önemine vurgu yapmış ve bunları özellikle tezime eklemem için telkinde bulunmuştu. O gün bugündür, ne zaman bir konu üzerinde çalışsam veya bir soruya cevap arasam; o meseleye ilişkin iki taraflı adli yardım anlaşmalarında bir hüküm olup olmadığını kendime hep sorarım.

Türkçe'yi çok güzel ve zengin kelime dağarcığıyla konuşan Hocamızın, akıcı ve yargı içtihatlarıyla taçlandığı ders anlatışlarından istifade ederken bir yandan da Türkiye'nin siyasi tarihi hakkındaki bilginizi günceller ve geliştirirdiniz. Hemen belirtiyim ki, Cemal Hoca hiçbir zaman derslerinde siyaset yapmamış; bilakis her konuyu, hukuki vasıflandırmalar içinde kalarak işlemiştir. Cemal Hoca, her zaman sorgulayıcı, ezberden kaçınmamızı salık veren bir öğretim modelini benimsemiştir. Derslerde, konuyu anlatırken ara ara soru sorup, ezbere söylediğimiz bilgilerin nedenlerini ve bu kaidelerin kanuna veya sözleşmeye konuluş gerekçelerini sorar ve sorgulatırdı. Bu nedenle, derslerini takip edenler, anlattığı konuları, kolaylıkla anlar, öğrenir ve verdiği uygulamadan örnekler sayesinde yıllar sonra bile o bilgileri hemen hatırlamanızı sağlardı.

Cemal Hocama, aktardığı ve öğrettiği tüm bilgiler ile akademik olarak yetişmemde verdiği destekler için çok teşekkür ederim. Milletlerarası Özel Hukuk alanındaki çalışmalarına ve üretimine devam eden Hocamıza, eşi, evlatları ve torunlarıyla birlikte nice sağlıklı, mutlu ve güzel günler dilerim.

Hocam Prof. Dr. Cemal Şanlı Hakkında

İnci Ataman Figanmeşe*

Milletlerarası özel hukuk kürsüsünde göreve başladığımda Cemal Hoca, kürsümüzün çok başarılı, parmakla gösterilen doçentiydi; kısa bir süre sonra da profesör unvanını aldı. Hayranlıkla izlediğimiz büyük hocalarımız Prof. Dr. Aysel Çelikel, Prof. Dr. Ergin Nomer ve Prof. Dr. Gülören Tekinalp de o günlerde kürsümüzün başındaydılar; ancak birkaç yıl sonra art arda emekliye ayrıldılar. Bu üç değerli hocamızın yokluğunun bir boşluk yaratmaması için Cemal Hoca büyük özveri göstererek kürsümüze sahip çıktı; bir yandan avukatlık yapıp bir yandan da Türk Hava Yollarının Yönetim Kurulu üyeliği gibi pek çok yoğun idarî işi üstlenmiş olduğu halde, bizlerin eğitimi de dahil olmak üzere kürsümüzün tüm meseleleriyle yakından ilgilenip, isabetle doğru zamanda yaptığı âdil müdahaleleriyle gerekli ayıklamaları da yaparak, uyumlu bir kürsü ortamında yetişmemizi sağladı.

Milletlerarası özel hukukun pek çok yönü hakkında kapsamlı eserler vermiş olsa da, Prof. Dr. Cemal Şanlı denince pek çok hukukçunun aklına ilk gelenin Hoca'nın "tahkim" alanına katkıları olacağını söylemek zannediyorum pek yanlış olmaz. Tahkimin bugünkü popülerliğine henüz kavuşmamış olup ülkemizde pek de ilgilenilmeyen konulardan biri olduğu yıllarda Cemal Hoca öneminin farkına varıp, tahkim hakkında çalışmaya başlamış, içerdiği bilgilerin zenginliği, konuların ele alınış tarzı ve dilinin akıcılığıyla Türk hukuk doktrininde örnek alınması gereken monografik eserler arasında yer alan "Milletlerarası Tahkimde Esasa Uygulanacak Hukuk" isimli kitabını kaleme almıştır. Takip eden yıllarda ise bir kısmı Türkiye bakımından da büyük önem taşıyan pek çok tahkim davasında gerek hakem gerekse de avukat olarak yer almıştır.

Cemal Hoca'mızın tahkim uygulamasından edindiği tecrübeleriyle akademik bilgilerini harmanlayıp verdiği yüksek lisans ve doktora derslerini bugünkü unvanlarıyla Prof. Dr. Kerem Giray, Prof. Dr. Emre Esen ve Dr. Öğr. Üyeleri Mine Tan-Dehmen ile Elif Ulusu başta olmak üzere kürsü arkadaşlarımla çoğuyla birlikte yıllarca takip edip Cemal Hoca'mızdan feyz alma imtiyazına sahip olduk. Gerek bu

* **Sorumlu Yazar:** İnci Ataman Figanmeşe (Doç. Dr.), İstanbul Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Özel Hukuk Ana Bilim Dalı, İstanbul, Türkiye. E-posta: inci.figanmese@istanbul.edu.tr ORCID: 0000-0001-6678-8601

derslerinde gerekse de içerik bakımından bir ders gibi zengin geçen sohbetlerinde sorduğu soruya doğru cevabı alamadığında Cemal Hoca'nın öğrencilerini tenkit ettiği bir sır değildir. Hoca'nın bazen biraz da istihfaf içeren bu tenkitlerini işitmemiş, bu tenkitleri üzerine utanıp üzülmemiş değilim... Ancak zamanla anladım ki bu tenkitler Hoca'nın eğitim yöntemlerinden biridir; altında bizlere bir şeyler öğretmek, bizlerin ilgisini uyandırmak gayesi yatmaktadır. Şunu da belirtmeliyim ki, Hoca tenkitleriyle olduğu gibi övgüleriyle de biz öğrencilerini teşvik etmiştir. Başarılı bir tez savunması veya tebliğin ardından Hoca'nın öğrencisiyle gurur duyduğunu belli eden övgü dolu bir sözünü işitmenin verdiği çalışma azmi ile mutluluğun tarifi zordur.

Cemal Hoca bizlere sadece hukuk hakkında değil; tarihten, edebiyata uzanan ve hatta oradan ziraate varan pek çok konuda bilgiler verip, eğitti. Meselâ yakın geçmişimizde bir “Garbî Trakya Müstakil Hükümetinin” kurulmuş olduğunu Cemal Hoca'dan öğrendiğim gibi, ‘turfanda’ kelimesinin Orta Asya’da iklim özellikleriyle ilk meyveleri veren Turfan şehrinde geldiğini ve hatta ortancaların mavi renge kavuşmasında toprağın demir içeriğinin belirleyici olduğunu Hoca'dan öğrendim. Diğer yandan Hoca'nın fevkalâde berrak ve akıcı bir Türkçeye kaleme aldığı eserlerine bakarak, dil hâkimiyetine ilişkin ipuçları edinmeye çalıştım.

Hoca'nın kaleminin güçlü olduğu daha lise yıllarında fark edilmiş, Cemal Hoca o genç günlerinde çeşitli mecralarda yayınlanan yazılar kaleme almıştır. Öyle tahmin ediyorum ki, bu tür yazıları düzenli bir şekilde yazmaya devam edip geniş kitlelere ulaşmış olsaydı, akıcı üslubu, siyasî duruşu ve sahip olduğu derin bilgi birikimi ile Cemal Hoca bugün Türkiye'nin en takdir gören fikir insanları arasında yer alırdı.

Cemal Hoca'yı sadece iyi bir hukukçu değil, başka pek çok konuda derinlemesine bilgi sahibi kılıp aynı zamanda bir dil ustası yapanın, parlak zekâsı yanında Hoca'nın bitmek tükenmek bilmeyen öğrenme isteği olduğu ortadadır. Hoca çok okur, bir mevzuda bilgi sahibi olan kişiyi can kulağıyla dinler, okuduğunu ve kendisine anlatılanı hiç unutmaz, bilene de kim olduğuna bakmaksızın büyük saygı duyar.

Cemal Hoca zorda kalanların başvurdukları ilk kişilerden olma vasfını da taşır. Bürosunda da, fakültemizdeki odasında da bir derdi olup Hoca'ya danışanlar eksik olmaz; Hoca da her birine vakit ayırır, elinden geleni yapmaya çalışır. Kendisine başvuranları gördükçe, bunca yoğun iş yükü arasında Hoca'nın nasıl olup da onlara vakit ayırabildiğine hayret etmemek mümkün değildir... Bir dönem ben de hiç

karşılaşmamış olmayı dilediğim kişilerle baş etmek zorunda kaldığımda Cemal Hoca'ya başvurmak dışında bir çare görememiştim. O günlerde Hoca uzun saatlerini bana ayırmış, beni yalnız bırakmamıştı...Bunu hiç unutamam.

Nihayet şunu da belirtmek isterim ki, hoşsohbeti, güler yüzü, Hoca'ninkinden hiç de eksik olmayan bilgi birikimi ile eşi Halime Hanım'ı ve çocuklarını tanıdıkça, fertlerinin birbirini iyilik ve bilgiyle besledikleri bir aile ortamına sahip olmak gibi bir imtiyaza Cemal Hoca'nın sahip olduğunu anladım. Cemal Hoca'nın hayranlık uyandıran meziyetleri bu güzide aile ortamının oluşmasını sağlamış olduğu gibi muhakkak buradan beslenmiştir.

Cemal Hoca'ma hukuk alanına yeni eserler kazandırıp biz öğrencilerine feyz vermeye devam edeceği, çok sevdiği toprak işleriyle de gönlünce uğraşabileceği, ailesi ve dostlarının eksik olmayacağı, sağlık, huzur dolu bir ömür dilerim.

Doç. Dr. İnci Ataman-Figanmeşe

Cemal Hocamıza...

Mine Tan Dehmen* , Elif Ulusu Karataş**

Akademik hayatımıza yanında başlamaktan ve önce çırağı sonra kalfası olmaktan her daim onur ve şeref duyduğumuz değerli hocamız Cemal Şanlı'yı biz de aklımızdan ve kalbimizden gelenlerle anlatmak, ona ithaf edilen bu armağanın küçük bir parçası olmak istedik. Hocamızın bizim için taşıdığı değeri hem ona hem de başkalarına anlatmak için bu imkânı bulduğumuza müteşekkirimiz.

Akademik ve mesleki yaşantısına yön verdiği, destek olduğu daha pek çok isim gibi bizim de şu ana dek iyi birer hukukçu olma yolunda gerçekleştirdiğimiz her faaliyette, attığımız her adımda, yazdığımız her satırda onun da payı bulunmaktadır. Şayet hocamıza şükranlarımızı sunmaya çalışacağımız bu satırlarla ona olan borcumuzu bir nebze ödeyebilirsek ne mutlu bize.

Cemal hocamızı düşündüğümüzde aklımıza ilk gelenler onun sağlam karakteri, çalışkanlığı, onca birikim ve tecrübeye rağmen öğrenmeye aç, meraklı tabiatı, mütevazılığı, abartısız merhameti, titizliği, son derece keskin ve pratik zekâsıdır.

Cemal hocamız tüm bunların yanı sıra çok iyi bir anlatıcıdır. Hocamızın öyle berrak bir zihni vardır ki yazsanız satırlar sürececek bir cümleyi hiç teklemeyen bir çırpıda söyleyiverir. Hafızası öyle kuvvetlidir ki üzerinden yıllar geçmiş bir hadiseyi daha dün yaşamış gibi tüm ayrıntılarıyla aktarır. Anlattığı olaylardaki, hikâyelerdeki kişileri sesiyle, yüz ifadesiyle yer yer canlandırarak, adeta yaşayarak anlatır. Keyifli bir şeyden söz ediyorsa arada bir de kakhaha patlatır. Hocamızı dinlemek her zaman büyük bir keyif olmuştur.

Hocamız iyi bir anlatıcı olduğu kadar iyi bir dinleyicidir de. Size sorular sorar; düşünmenize, kendinizi açıklamanıza fırsatlar yaratır. Yaşınızdaki, kıdeminizden bağımsız olarak söylediklerinize kıymet verir. Bazen siz konuşurken bir anda sorduğu bir soru veya yaptığı bir yorumla sizi köşeye sıkıştırır gibi görünse de, aslında bu onun sizin fikirlerinizi ne derece tutarlı oluşturduğunuz veya onları ne denli doğru ifade ettiğiniz konusunda kendinizi sınamanız için araladığı bir kapıdır.

* **Sorumlu Yazar:** Mine Tan Dehmen (Dr. Öğr. Üyesi), İstanbul Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Özel Hukuk Ana Bilim Dalı, İstanbul, Türkiye. E-posta: minetan@istanbul.edu.tr ORCID: 0000-0001-9498-5485

** Elif Ulusu Karataş (Dr. Öğr. Üyesi), İstanbul Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Özel Hukuk Ana Bilim Dalı, İstanbul, Türkiye. E-posta: minetan@istanbul.edu.tr ORCID: 0000-0001-9498-5485

Cemal hocamız ile sohbet etmenin hem akademik hem de kişisel gelişim anlamında üzerimizde çok büyük tesiri olmuştur. Hocamızın sohbetleri, içeriği ne olursa olsun kuru laftan, dedikodudan uzaktır; kendisini dinleyenlerin çıkaracağı hisselerle doludur; yol göstericidir. Bu bazen çocukluk veya gençlik yıllarından bir hikâyedir, bazen bir tarihî şahsiyetin yaşamından bir kesittir, bazen bir mahkeme kararı, bazen ise Türkiye'nin yakın tarihinde gerçekleşmiş sosyal veya iktisadi gelişim ve dönüşümlere dair bir tespittir. Hocamız bizimle tüm paylaştıkları aracılığıyla, hayatta herhangi bir meseleye yaklaşırken tek bir noktadan bakmanın, farklı perspektifler bulmanın, gerek akademik hayatta gerekse insan ilişkilerinde katı yargılara sahip olmadan uzlaşmacı olmanın, ahlaki ilkelerden ayrılmadan esnek olmanın, bir hukukçu olarak asla sadece hukuk bilgisiyle yetinmemenin, derin bir genel kültür bilgisine de sahip olmanın önemini içten içe öğütlemiştir. Ayrıca Cemal hocamız sadece anlattıklarıyla değil, tüm bu saydığımız nitelikleri haiz olan bizatihi kendi kişiliği ile de her zaman bize örnek olmuştur.

Cemal hocamız bilgisini, hayat tecrübesini paylaşmada cömerttir. Onun engin hukuk bilgisine, derin hayat tecrübelerine ihtiyaç duyduğumuz zamanlarda, hocamızın kapısı bize her daim açık olmuştur.

Cemal hocamız ister hukuki, isterse toplumsal veya gündelik herhangi bir meseleye baktığında, o meseledeki önemsiz gibi görünen ancak kritik değerde olan bir ayrıntıyı kolaylıkla tespit edebildiği gibi; her meseleye bütüncül bir bakış açısıyla bakma ve ilintili meselelerle ilişki kurma konusunda doğal bir yeteneğe sahiptir. Hocamızın bilgeliği, parçada bütünü ve bütünde parçayı görmekteki ustalığından gelmektedir.

Cemal hocamız; hukuki, toplumsal veya gündelik sorunlara her zaman çözüm odaklı yaklaşır. Tek başına insanlarla veya olaylarla ilgilenmez; meseleleri şahsileştirmeden, çekişmelere, didişmelere fırsat vermeden her zaman suhuletle en adil çözümü arar. Kendisinin asistanlığını yaptığımız yıllar boyunca, bizlere de her zaman sakin ve anlayışlı davranmış, hatalarımıza yapıcı bir üslupla yaklaşmış ve düzeltmemiz için desteklemiş, rehberlik etmiştir.

Hocamızın bu yapıcı yaklaşımı kürsü içi ilişkiler bakımından da her zaman çok önemli olmuştur. Cemal hocamız, akademik başarının yanında, insani özelliklerin de önemine inanır; kürsümüzün birlik ve beraberliğini, iç huzurunu daima önde tutardı. Kürsüye ilk asistan alındığımızda, bizlere yaptığı konuşmada, akademik başarımızın

yanında ve hatta daha da önce, kürsü içi insani ilişkilerimize özen göstermemiz ve bizden öncekilerden ne görüyorsak o yolda ilerlememiz konusunda ilk öğüdünü vermişti. Hocamızın anlayışlı, babacan tavırlarının, kürsümüzdeki aile ortamını büyüttüğü, kürsümüzün barışçıl geleneğini pekiştirerek devam ettirdiği şüphesizdir.

Ayrıca Cemal hocamız, kürsümüze sadece manevi değil maddi katkılarını da esirgememiş; Enstitümüzün yayını olan MHB'nin ayakta kalması için her türlü maddi desteği büyük bir içtenlikle sağlamıştır.

Akademik ve kişisel yolculuğumuzda bizlere yaptığı rehberlik, verdiği destek ve ilham için Hocamıza bu vesileyle şükranlarımızı sunmaktan büyük bir mutluluk duyuyoruz. Kendisine sağlıklı, huzurlu, uzun bir ömür dileriz.

